

Ключевые слова: безопасное поведение, педагогическая технология, компоненты технологии.

Key words: safe behaviour, pedagogical technology, technology components.

Подано до редакції 14.10.2010.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Антоною О.Є.

УДК 378.147: 78

© 2010

Вохмяніна І.В.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Нова освітня парадигма в Україні спрямована на розвиток "людини культури" замість "людини освіти", тобто запропоновано створення нового ідеалу фахівця. Суттєва роль в цьому процесі відведена особистості вчителя, як транслятора соціально-етичних та культурних цінностей. У зв'язку з сучасними вимогами особливого значення набуває виховання та професійна підготовка майбутніх педагогів, зокрема вчителів музики. В даному аспекті одним з основних завдань вищої педагогічної освіти стає створення умов для найбільш яскравого, повного прояву їх індивідуальності, залучення до творчої діяльності, котру можна розглядати як головний механізм розкриття, розкріпачення, самоствердження та розвитку особистості.

Необхідно підкреслити, що в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи професія вчителя музики посідає особливе місце. Вчитель музики є носієм загальнокультурних духовних та мистецьких цінностей у вихованні молоді, що потребує не тільки педагогічного таланту та майстерності, а й яскраво виражених музичних здібностей, ґрунтовної музично-педагогічної підготовки, креативного підходу до навчально-виховного процесу, високого рівня загальної та педагогічної культури, розвинутих естетичних смаків. Одним із напрямів творчого становлення майбутнього вчителя є формування його стильової індивідуальності, яке пов'язане з розвитком креативності у навчально-виховному процесі педагогічного навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Значущість проблеми професійної підготовки майбутнього педагога, зокрема вчителя музики, розкриття і максимальної реалізації творчих здібностей особистості, розвитку її креативності та індивідуального стилю підкреслювалась в основних державних документах: Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Законах України "Про освіту", "Про вищу освіту", Концепції національного виховання, Концепції педагогічної освіти України. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що проблема індивідуального стилю педагогічної діяльності досліджувалась багатьма науковцями. Окремі аспекти проблеми індивідуального стилю були предметом теоретичних досліджень у філософії, психології та педагогіці. Так, філософський аспект індивідуального стилю представлено в працях О. Устюгової, М. Щукіна; теоретико-методологічні основи проблематики індивідуального стилю розкрито в наукових розробках А. Адлера, Л. Андрюхіної, О. Асмолова, В. Григор'яна, С. Гільманова, Л. Дорфмана, Є. Ільїна, Є. Клімова, О. Лібіна, В. Мерліна, Г. Неустроєва, В. Посталюка, В. Толочка та ін. Сутність основної концепції, яка була розроблена у минулі часи радянською психолого-педагогічною школою, в тому, що людина спроможна свідомо або несвідомо враховувати свої індивідуальні особливості як об'єктивні умови діяльності та стосовно них організувати свою діяльність найбільш ефективно.

Проблеми визначення сутності та складників процесу формування індивідуального стилю педагогічної діяльності знайшли своє відображення в працях М. Амінова, О. Андрос, С. Вершловського, З. Вяткіної, В. Загвязинського, І. Зимньої, Л. Квітової, Т. Кузнецової, О. Леонтьєва, Л. Лесохіної, О. Маркової, О. Ніконової, Л. Сивак, О. Силіної, В. Сластьоніна, Н. Петрової, Л. Подимової, О. Чернічкіної. Останнім часом з'явилися дослідження, в яких проаналізовано індивідуальний стиль діяльності педагогів вищих та середніх навчальних закладів (Н. Веригина, Ж. Ковалів, Л. Макарова, Г. Мешко, Н. Приходько, О. Слєпичева, Н. Соболев, А. Тарєєва, Н. Щєліхова), формування індивідуального творчого стилю майбутніх учителів (Р. Саттарова, І. Суботіна).

Креативність особистості сучасна наука також досліджувала з різних точок зору. Аналіз наукових джерел переконує, що пошуки вітчизняних та зарубіжних вчених, спрямовані на розробку цього поняття, привели до виникнення різних його тлумачень. Сучасні дослідники вивчали процес креативного мислення (Д. Богоявленська, М. Лейтес, О. Матюшкін, Я. Пономарьов); розглядали креативність як різновид інтелектуальної поведінки (Г. Айзенк, Д. Векслер, Р. Стернберг), інтелект як компонент креативності (Д. Гетцельс, П. Джексон, Е. Торренс), "самоактуалізацію" особистості у зв'язку з креативністю (Л. Гольдштейн, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), рефлексію креативності і творчу продуктивність особистості, зокрема у педагогічній роботі (В. Пятруліс, М. Гнатко, У. Кала, В. Козленко та ін. Вчені Т. Сидорчук, Л. Степанова досліджували шляхи і засоби формування креативності; Н. Хазратова – вплив соціального мікросередовища на формування креативності; Т. Колошина, Г. Похмелкіна, В. Шинкаренко – розвиток креативності в педагогічному спілкуванні; Т. Галич, Л. Подимова, В. Сластьонін –

креативність у зв'язку з інноваційною діяльністю учителя. Розвиток креативності розглядався усіма дослідниками як один з основних напрямів розвитку індивідуальності особистості, розкриття її обдарованості та стильової неординарності. Однак серед вивчених джерел відсутні спеціальні наукові розробки, присвячені розгляду проблеми розвитку креативності майбутнього вчителя музики в аспекті формування його індивідуального стилю.

Формулювання цілей статті... Тому метою даної статті є дослідження розвитку креативності майбутніх вчителів музики в контексті становлення індивідуального стилю їхньої педагогічної діяльності в навчально-виховному процесі університету.

Виклад основного матеріалу дослідження... Цілком зрозуміло, що підвалини професійної культури, педагогічної творчості, майстерності, вихованості та багатьох інших характеристик майбутнього педагога – всього того, що складає підґрунтя формування в нього індивідуального стилю педагогічної діяльності, – закладається у стінах вищого навчального закладу, і від того, наскільки воно буде міцним, залежить продуктивність подальшої діяльності вчителя, ефективність його виховного впливу на учнів.

Спеціальна підготовка вчителя музики базується на музично-педагогічній діяльності та забезпечується навчальними дисциплінами психолого-педагогічного та музичного циклів, метою яких є педагогічна спрямованість та багатопрофільність музичної освіти, інтеграція її з іншими видами художньої творчості. Студенти вивчають закономірності розвитку основних категорій музичного мистецтва, його сутність та специфіку – як засобу художнього відображення дійсності.

Аналіз наукових праць з питань професійної підготовки та розвитку творчої особистості вчителя музики показав, що специфіка музично-педагогічної діяльності полягає у вирішенні педагогічних завдань засобами музичного мистецтва. Це висуває особливі вимоги до творчого розвитку особистості педагога-музиканта [1; 2]. Педагогічна діяльність у сфері музичного мистецтва потребує від вчителя творчого натхнення, підвищеної емоційності, образності мислення, багатства художніх асоціацій, креативного та індивідуального підходу до кожного учня у навчально-виховному процесі.

На основі аналізу наукової літератури та урахування специфіки музично-педагогічної діяльності вчителя музики було уточнено поняття *індивідуальний стиль педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики* як сукупність професійно-педагогічних знань та умінь, індивідуальних властивостей, музично-педагогічних здібностей, які обумовлюють індивідуальну своєрідність застосування ним методів та прийомів у процесі професійної підготовки та музично-педагогічної діяльності.

На думку багатьох вчених [3; 6; 7] важливою характеристикою творчої особистості, якою має бути вчитель музики, є креативність – здатність до творчості, яка розуміється широко, з позиції особистісного підходу. Багато дослідників визначають креативність через властивості особистості, її здібності. Серед характерологічних особливостей підкреслюють відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, завзятість, високу самоорганізацію, колосальну працездатність. Особливості мотивації діяльності вбачають у тому, що креативна, обдарована особистість знаходить задоволення не стільки в досягненні мети творчості, скільки в самому процесі. Специфічна риса творця характеризується як майже непереборне прагнення до творчої діяльності [2, с. 50].

Створення умов для виховання творчої особистості – одне з найважливіших питань і завдань, які покликані розв'язувати усі ланки народної педагогіки і освіти. На думку багатьох вчених [1; 3; 5], креативність вчителя значно впливає на розвиток креативності дітей. Тому одним з основних принципів індивідуального стилю педагогічної діяльності вчителя, котрій відображає його педагогічну майстерність, та реалізація якого сприяє творчому розвитку особистості дитини, є принцип креативності. Цей принцип відображає необхідність структурування навчально-виховного матеріалу та орієнтації творчого педагогічного пошуку на формування творчої особистості дитини. З'ясовано, що найбільш яскраво реалізації принципу креативності відбувається в музично-естетичній діяльності, яка передбачає застосування виховних і навчально-творчих задач, методів та прийомів стимулювання творчої активності дітей.

У зв'язку з необхідністю розвитку креативності в процесі становлення індивідуального стилю та формування готовності майбутніх вчителів музики до творчої роботи з дітьми, було розроблено (за вимогами кредитно-модульної системи) спецкурси "Індивідуальний стиль педагогічної діяльності сучасного педагога" та "Формування креативності дітей в музично-естетичній діяльності", які органічно пов'язані між собою.

На заняттях зі спецкурсу "Індивідуальний стиль педагогічної діяльності сучасного вчителя музики" використовувалися знання та вміння, набуті студентами під час вивчення дисциплін на попередніх курсах (основи педагогічної майстерності, естетика, етика, постановка голосу, основи імпровізації, риторика, методика постановки мови, педагогічна практика). Ураховуючи психолого-педагогічні та фахові особливості процесу підготовки майбутнього вчителя музики, спецкурс було розподілено на три змістові модулі: "Індивідуальний стиль педагогічної діяльності у професійному становленні сучасного вчителя", "Формування власного еталону індивідуального стилю педагогічної діяльності вчителя музики", "Особливості розвитку та корекції індивідуального стилю в педагогічній діяльності сучасного вчителя". Програма спецкурсу включає до себе різноманітну лекційну тематику, серед якої: "Історія становлення та розвитку індивідуального стилю педагогічної діяльності", "Культура

професійного спілкування як частина індивідуального стилю педагогічної діяльності”, “Норми професійної поведінки сучасного вчителя”, “Особливості підготовки до музично-просвітницької діяльності”. Для усвідомлення сутності індивідуального стилю педагогічної діяльності, вироблення власного педагогічно-стильового зразка майбутнього вчителя музики. було проведено низку комплексних занять, а саме: обговорення системи особистісних та професійно-педагогічних цінностей, навчальної успішності, підсумків тестів, анкет, виконання творчих завдань з розвитку музично-педагогічних та креативних здібностей.

Метою спецкурсу “Формування креативності дітей в музично-естетичній діяльності” було формування готовності майбутніх вчителів музики до творчої роботи з дітьми на основі визначення шляхів розвитку креативності дітей з урахуванням їхніх здібностей, вікових та індивідуальних особливостей. Особлива увага на заняттях зі спецкурсу приділяється орієнтації майбутніх вчителів музики на креативний педагогічний пошук, вмінню створювати психолого-педагогічних умови для розвитку креативності дітей у музично-естетичній діяльності; застосовувати набуті знання в повсякденній практиці (при підготовці занять, організації виховних та святкових заходів тощо).

Ураховуючи психолого-педагогічні та фахові особливості процесу підготовки майбутніх вчителів музики, навчальну дисципліну було розподілено на два змістові модулі: “Особливості розвитку творчої обдарованості дітей” та “Шляхи розкриття творчих здібностей та розвитку креативності особистості”. Перший модуль програми включає до себе різноманітну лекційну тематику, серед якої: “Індивідуальні відмінності в прояві творчих здібностей дітей”, “Психолого-педагогічний аспект дитячої творчої обдарованості”, “Методи визначення схильностей дитини та рівня розвитку її креативності”, “Стимулювання розвитку креативності дітей” та ін. В межах першого модулю проводяться також комплексні заняття із застосуванням діагностичного комплексу, диспути, рольові ігри.

Програма другого модуля спрямована на розкриття такої лекційної тематики: “Творчі завдання – основа творчої діяльності”, “Педагогіка мистецтва та творчі здібності”, “Розвиток креативності дітей засобами естетичного виховання”, “Формування творчої активності дітей в різних видах музично-естетичної діяльності” та ін. У процесі занять передбачено індивідуальні консультації щодо методики проведення тестової діагностики з динаміки розвитку креативності дітей та написання творчих рефератів за відповідною тематикою.

Висновки... Таким чином, з'ясовано, що важливою умовою ефективності гармонійного творчого розвитку дітей є насамперед креативність самого педагога, зокрема вчителям музики його чуйність, доброзичливість, уважність, емоційна стабільність, почуття гумору, педагогічна майстерність та позитивне самосприйняття, відображені у індивідуальному стилі його педагогічної діяльності. У зв'язку з цим, спеціальна підготовка з розвитку особистісних властивостей і якостей майбутнього вчителя музики, максимальної реалізації його творчих здібностей набуває особливої значущості.

Узагальнюючи трьохрічний досвід роботи за вказаними програмами можна зробити висновок про те, що навчальні дисципліни “Індивідуальний стиль педагогічної діяльності сучасного педагога” та “Формування креативності дітей в музично-естетичній діяльності”, плідно доповнюють один одного, допомагають ефективному формуванню у майбутніх вчителів музики готовності до творчої роботи з дітьми, сприяють розвитку креативності майбутніх вчителів музики в контексті становлення індивідуального стилю їхньої педагогічної діяльності в навчально-виховному процесі університету.

У подальших дослідженнях можлива розробка навчального курсу, спрямованого на розвиток креативності сучасних педагогів в процесі навчання на курсах підвищення кваліфікації, що значно допоможе розкрити їхні комунікативні можливості, посилити позитивні особистісні якості у педагогічній творчості, розкрити індивідуальний стиль їхньої педагогічної діяльності.

Література

1. Арчажникова Л. Развитие теории высшего музыкального образования / Л.Арчажникова, Л.Рапацкая // Советская педагогика. – 1989. – № 5. – С.65-70.
2. Богоявленская Д. О предмете исследования творческих способностей. / Д.Богоявленская // Психологический журнал. – 1999. – Т.16. – №5. – С.49-58.
3. Борисова Е. Индивидуальность и профессия / Е.Борисова, Г. Логинова. – М.: Знание, 1991. – 80 с.
4. Маркова А. Психологические особенности индивидуального стиля деятельности учителя / А.Маркова, А.Никонова // Вопросы психологии. – 1987. – №5. – С.40-48.
5. Николаева Л.К проблеме понимания индивидуального стиля. Монография / Л.Николаева. – М.: МГПУ, 1999. – 61 с.
6. Торшина К. Современные исследования проблемы креативности в зарубежной психологии / К.Торшина // Вопросы психологии. – 1998. – № 4 –С. 123-123.
7. Яковлева Е. Психология развития творческого потенциала личности / Е.Яковлева. – М.: «Флинта», 1997. – 67-70 с.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню особливостей розвитку креативності майбутніх вчителів музики в контексті становлення індивідуального стилю їхньої педагогічної діяльності в навчально-виховному процесі університету. Розкрито роль педагогічного керування творчою діяльністю дітей, визначено шляхи формування готовності майбутніх вчителів музики до творчої роботи з дітьми, розвитку їхньої креативності в контексті навчальних дисциплін "Індивідуальний стиль педагогічної діяльності сучасного педагога" та "Формування креативності дітей в естетичній діяльності".

Аннотация

Статья посвящена исследованию особенностей развития креативности будущих учителей музыки в контексте становления индивидуального стиля педагогической деятельности в учебно-воспитательном процессе педагогического университета. Раскрыта роль педагогического руководства творческой деятельностью детей, обозначены пути развития их креативности в контексте учебных дисциплин «Индивидуальный стиль педагогической деятельности современного педагога» и «Формирование креативности детей в эстетической деятельности».

Summary

The research is devoted to the problem of creativity development of prospective teacher's of Music individual style forming in the process of professional and pedagogical training. There has been revealed an importance of a pedagogical guidance of the children's creative activity. There have been determined the ways to develop their creativity taking in the scope of science disciplines "Individual style of pedagogical activity of modern teacher" and "Preschooler's creativity formation within an aesthetic activity".

Ключові слова: індивідуальний стиль педагогічної діяльності, креативність, майбутній вчитель музики, музично-естетична діяльність.

Ключевые слова: индивидуальный стиль педагогической деятельности, будущий учитель музыки, креативность, музыкально-эстетическая деятельность.

Key words: individual style of pedagogical activity, prospective teacher of Music, creativity, a musical-aesthetic activity
Подано до редакції 15.10.2010.

УДК 378. 016: 78

© 2010

Горбенко С.С.

ОСОБИСТІСНА СПРЯМОВАНІСТЬ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасній соціально-політичній та культурно-історичній ситуації яку ми маємо в Україні, освіта повинна стати однією з найважливіших умов відродження та розвитку самої держави, а високий загальнокультурний і фаховий рівень молодих педагогів різного профілю мають бути фундаментальними умовами кардинальних змін у суспільстві. На сьогоднішній день існую особлива необхідність у підготовці висококваліфікованих учителів з особистісно-зорієнтованого спрямованістю мислення, переконань, методів, досягнення цілі у навчанні та вихованні підростаючого покоління. Особистісно-зорієнтована освіта є способом реалізації на практиці ідей гуманістичної педагогіки, яка найвищою своєю цінністю проголошує розвиток особистості дитини. Педагогічний вплив тут розглядається як цілеспрямований процес розвитку, а не керування дитиною. Саме тут відбувається розмежування між старими і новими підходами до навчання. Все це стосується і вчителя музики який в умовах особистісно орієнтованого музичного навчання і виховання організовує музично-освітній процес таким чином, щоб, з одного боку, максимально розвинути творчий потенціал вихованців, а з іншого – посилити в них віру в свої можливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Особистісне навчання і виховання займає чільне місце у педагогічних працях та наукових дослідженнях багатьох дидактів: М.В.Антропової, Г.О.Балла, О.А.Беляєвої, В.М.Володько, В.Гусєва І.М.Дичківської, І.А.Зязюна, Л.В.Кондрашової В.Г.Кузнецової, І.П.Підласого, О.М.Пехоти, С.Подмазіна М.І.Романенка, Є.М.Шиянова та ін. Разом з тим, не достатня увага приділяється застосуванню форм, методів, технологій навчання у ВНЗ майбутніх учителів музики на основі особистісно орієнтованого підходу (Н.В.Гузій, О.М.Олексюк, О.М.Отич, Г.М.Падалка, О.Я.Ростовський, В.Д.Шульгіна).

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у висвітленні основних напрямків, заходів, форм роботи, змістових особливостей спілкування викладача із студентами у ВНЗ в умовах особистісно орієнтованої побудови навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження... В умовах особистісно орієнтованого підходу до розвитку освіти в Україні, і зокрема музичної, суттєво підвищуються соціально-педагогічні орієнтири готовності випускників педагогічних навчальних закладів до професійної діяльності. Адже ніяке перетворення, нововведення й реформи не дадуть очікуваних результатів, якщо вони, значною мірою, не торкнуться особистості майбутнього вчителя.